

SOCIETAT, JOVES I CULTURA POPULAR ALS ANYS 80

Vist i viscut pels Grallers Marfulls
de les Borges Blanques

Ramon Queralt Boldú

• Col·lecció *El Tinter* - 165 •

Societat, joves i cultura popular als anys 80

Vist i viscut pels Grallers Marfulls
de les Borges Blanques

Ramon Queralt

L'edició d'aquest llibre compta amb la col·laboració de:

Diputació de Lleida

La força dels municipis

INSTITUT
D'ESTUDIS
ILERDENCS

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Primera edició: novembre de 2021

© del text: Ramon Queralt Boldú

© de l'edició:

Associació de Grallers Mosquits
Carrer de l'Ave Maria, 14 • 25400 Les Borges Blanques

9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
Carrer de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: 3 × Tres

Maquetació: joanteixido.net

Impressió: Anman Gràfiques del Vallès

ISBN: 978-84-1356-092-2

DL T 1137-2021

*Al Jaume Arnella,
fil entre generacions,
i al Jordi Fàbregas
in memoriam.*

*Al Xavier Orriols i la Francesca Roig,
pilar de dos net.*

*Al Jordi Safont i l'Aleix Vidal,
els més Marfulls de tots.*

Relacionem les entitats i particulars que han cedit fotografies i/o documents per ser reprografiats per al llibre i les cobertes. S'indiquen entre parèntesis, si s'escau, els acrònims utilitzats al text:

Arxiu de l'Ateneu Popular Garriguenc; Arxiu de la Biblioteca Marquès d'Olivart; Arxiu Ferragut, Eloi i Jordi Miralles (EF); Arxiu Col·legi Nostra Senyora de Montserrat (ACMDM); Arxiu Comediants, Jaume Bernadet i Josep Gol (AC); Arxiu Guillem Pedrol (AGP); Arxiu IES Josep Vallverdú (AIJV); Arxiu La Mañana (ALM); Arxiu Revista Terrall (ART); Arxiu Xavier Orriols i Francesca Roig (AXO); Àlex Farran; Alfred Casals; Àngel Sedó; Anna Arbós; Antoni Bresolí; Col·legi Joan XXIII; Dolors Falcó Miret; Ramon Jové i Domènec Bargalló; Eduard Pagès (EP); Emili Farré; Enderrock; Joaquim Vilarnau; Enric Torrelles; Escola Agrària de les Borges Blanques; Espai Macià, Josep Segura; Esplai Apassomi, Albert Riu; Laura Sánchez Pelegrí; família Bardia-Tarragó; Francesc Florensa; Francesc Marimon; Geganters de les Borges Blanques (GB); Gel Relló; Gemma Farré Nogué; Grallers de Balaguer; Grallers de Cervera; Grup Recerca (GR); Guia de la Diputació de Lleida; Heura Gaya; Jan Grau; Jaume Bessó (JB); Joan Martínez; Joan Albert Mas; Joan Pedrol (AJP); Jordi Arnau Espuga (JAE); Jordi Baiget; Jordi Fàbregas; Jordi Fortuny; Jordi Miret; Jordi Montaner; Jordi Reñé; Jordi Safont (JS); Josep Manel Fondevila; Josep Maria Panadés; Josep Maria Solé; Josep Rebordosa; Josep Tomàs, CAT; Júlia Montanyà; Marcel Arrufat; Maria Barbarà; Marta Pérez Espasa; Miquel Vidal (GV); Mireia Zaidín; Montse Esteller; Montserrat Monné; Museu Maurí de la Garriga; Neus Vila; Núria Vallés; Patxi Salas; Pere Sellés; Pere Torra; Pierre Loyer (caps de gegants de la portada); R. Albert Vilapinyó (RAV); Ramon Caballol; Ramon Farré Falcó; Ramon Martí; Ramon Miret; Ramon Queralt Vilalta; Ramon Sardà; Revista Saó; Salvador "Panxo" Farré; Sisco Molina; Somgarrigues; Ton Gorgues; Teresa Motlló i Jordi Balaguer (TS); Teresa Safont; Vicenç Farré; J. Vicent Castel; Xavi Minguela; Xavi Pastó; Xavier Balcells.

La foto de la pàg. 160 s'ha extret del llibre *Historia fotográfica de la última Guerra Carlista (1872-76)*, de Pardo, Juan *et al.* (Ed. Txertoa, 2008).

Sumari

Pròleg, per Ignasi Aragay	7
Introducció	11
I. SOCIETAT, JOVES I CULTURA POPULAR	
A CATALUNYA ALS ANYS 80	
El panorama social i polític	15
Ser jove als vuitanta	20
Els referents musicals	24
Cultura popular i tradicional, en auge: del “fer país” al “fer poble”.....	29
La gralla, instrument bandera i tractor de la música tradicional	38
L’empoderament de les comarques	42
I mentrestant, a les Borges Blanques... ..	43
II. UNA HISTÒRIA DE LA GRALLA, UNA	
L’instrument	71
Orígens de la gralla.....	72
L’època d’or	73
Declivi i la travessa del desert	75
Revifalla i implosió	78
Recuperació versus reinvençió: la nova ànima de la gralla	83
Anys 80, el tombant de l’èxit	86
III. L’ATERRATGE DE LA GRALLA A PONENT.....	
L’aterratge de la gralla a ponent	93
Glossari de grups nascuts als anys 80	94
Balanç de pèrdues i guanys	104

IV. HISTÒRIA DELS GRALLERS MARFULLS DE LES BORGES BLANQUES	107
El naixement dels Grallers de les Borges Blanques, els Marfulls	109
L'arrencada del grup	110
Vida i vicissituds dels primers anys	117
Històries paral·leles. El grup d'animació Clau Blau i l'orquestra Stock.....	120
El final de la primera fornada dels Marfulls	123
I la represa	125
L'embranchida darrera i els darrers anys	135
V. LA CULTURA POPULAR A LES BORGES BLANQUES	141
El seguici festiu a les Borges, avui	143
El seguici festiu de les Borges, ahir... o demà!	167
Altres manifestacions locals de cultura popular	174
Un episodi de finals del segle XIX	179
VI. LES GARRIGUES, COMARCA GRALLERA	181
Les Garrigues, comarca grallera	183
Estat de la qüestió i recapitulació final	195
Epíleg	197
Consultes i entrevistes	201
Agraïments	203
Bibliografia, webgrafia i arxius personals	205

Molt més que un llibre sobre la gralla

Progressivament, als anys seixanta, setanta i vuitanta del segle xx, a remolc de l'empenta antifranquista i tot seguit de les il·lusions de la Transició, hi va haver una represa cultural i educacional sorgida de baix, de base social i popular: es van fundar tota mena de grups de folklore i d'escoles, la gent tenia necessitat d'expressar-se, de contribuir al canvi, d'unir-se, i es prenia la llibertat de fer-ho de mil maneres. Conqueria espais de llibertat. Dels esbarts a la Nova Cançó, passant pel teatre amateur i el teatre de carrer (Comediants funda la Fira de Tàrraga el 1981) i tantes altres expressions, hi va haver una gran florida, un esclat de participació i creativitat. La política ho tenyia una mica tot, és clar. Però la política, que primer era clandestina o només tolerada, després, amb la fi de la dictadura, inevitablement es va anar institucionalitzant. La cultura popular va exercir d'entrada una suplència i, al capdavall, amb la democràcia, va agafar el seu propi camí, tot articulant les ganes de fer de la ciutadania més enllà del poder, actuant com un poder informal i alternatiu —refugi, per exemple, dels reductes independentistes—, recuperant i transformant velles tradicions, inventant-ne de noves.

De la recuperació de les sardanes al boom dels castellers, passant pels diables o els gegants, entre d'altres, l'univers de la cultura popular catalana no ha parat d'evolucionar en el darrer mig segle, en un moviment que ha donat caràcter i identitat als barris, els pobles i les ciutats, i que ha conviscut, i a vegades s'ha hibridat, amb la contracultura més transgressora i cosmopolita: n'és un exemple el poeta Enric Casasses, recent premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Tot aquest despertar recorda molt el de la Renaixença del segle XIX, que va ser literària i artística, però també etnològica, excursionista, folklòrica. El paral·lelisme és evident. Però fa cinquanta anys, al segle xx, ja no calia tant salvar l'arquitectura romànica o recuperar els textos antics. Ja no només calia una mirada històrica. Calia, això sí, tornar a salvar la llengua, tant a l'escola com en el terreny literari i mediàtic. I, a més, era l'hora d'injectar nova vida a tot el llegat de creativitat popular, i de donar refugi a aquells anhels més profunds situats entre la identitat i la política, esperances que no trobaven espai en la nova democràcia de mínims,

en els pactes desmemoriats de la Transició. Molta gent va posar mans a la feina. Com diríem ara, es va empoderar.

Què animava totes aquelles persones, joves i grans, de dretes i d'esquerres? Quines idees i quina concepció del món hi havia al darrere d'aquell interclassisme popular cultural? La joia de viure, les ganes d'alegria, de comunitat, de carrer, de compartir, d'enllaçar passat, present i futur. També els ideals soterrats de plenitud nacional. Si a sobre hi posem música, ja tenim un poble feliçment en marxa, un país en moviment, un moviment cívic i cultural. Fer possible la continuïtat d'aquest esperit, com han fet els Grallers Marfulls des de fa més de trenta anys —tot i que ara no passin pel seu millor moment—, ja és tot un programa, tota una declaració d'intencions. Un país, una societat, un poble, no només es fa des dels despatxos, les empreses o les escoles. L'esperit cívic també es manifesta en la cultura festiva.

De tot això, d'aquest encreuament entre política, cultura i societat, va aquest valuós llibre de Ramon Queralt. A través del microcosmos dels grallers de les Borges Blanques, aporta el testimoni, alhora documentat i viscut, d'un temps i d'una gent, de les seves esperances i frustracions, i del seu compromís. El setembre de 1987, mesos després de la brutal tragèdia perpetrada per ETA a l'Hipercor de Barcelona, Terra Lliure cometia a la capital de les Garrigues el seu primer i últim atemptat amb una víctima mortal. La desgràcia arribava a un poble íntimament vinculat a la memòria de Francesc Macià i, per tant, a l'anhel d'Estat Català. L'independentisme, aleshores minoritari, tocava fons. L'any següent, el 1988, naixia al mateix poble el grup de grallers Marfulls en uns moments en què, musicalment, el rock català agafava el relleu a la Nova Cançó. La cultura feia oblidar la pitjor versió de la política, la que confon veritat amb violència. I alhora mantenia la flama.

Tres dècades i escaig després, el país i el món han canviat molt. A Catalunya, el catalanisme polític s'ha fet independentista fins a topar amb els seus propis límits —la meitat de la població no s'hi apunta— i sobretot amb els límits d'una Espanya intolerant, repressora i revengista. Al món, el neoliberalisme ha donat pas als populismes il·liberals i irresponsables davant el desconcert de la vella esquerra socialdemòcrata i des les noves esquerres. I, tant aquí com arreu, el canvi climàtic ens angoixa mentre, de cop, la pandèmia del coronavirus porta encara més transformacions forçades i urgents. Avui als carrers i les places mana el silenci, la prudència, la distància. Ja no ens toquem ni ens besem. Ja no ballem al so de les gralles. La música, els gegants i els diables, tota la cultura popular sinònim de sociabilitat, resten tancades a casa a l'espera de temps millors. Però tornaran. Perquè com raona l'historiador israelià Yuval Noah Harari, autor de *Sapiens*, els humans necessitem estar els uns amb els altres, col·laborar, sumar esforços, gaudir conjuntament. Necessitem trobar-nos i retrobar-nos, necessitem pactar ficcions culturals per mantenir l'esperit de comunitat que ens ha fet progressar com a espècie.

A aquest llibre de Ramon Queralt l'anima aquest esperit. Fer memòria també és trobar i retrobar la gent, també és treballar per la sociabilitat, per la humanitat. És un llibre que, a través del món de la gralla i des de les Borges Blanques, mira al món sencer. A través de la vida local, mira al país sencer. És un exercici necessari i honest de memòria personal i col·lectiva que explica com unes generacions actives van fer país a través de la cultura popular i com avui unes altres generacions continuen fent poble. Aquest llibre és una celebració i un estímulo.

Ignasi ARAGAY

Introducció

En un indret del Ponent català, a les Borges Blanques, l'any 1988 va formar-se un grup de grallers, els Marfulls. El context social en el qual va sorgir cal inscriure'l dins d'un ampli moviment de reviscolament de la cultura d'arrel popular i tradicional a tot Catalunya. Cal dir que als anys 70 del segle XX aquest moviment ja havia estat objecte d'una primera represa, però el seu abast havia estat més localitzat i minoritari. És als anys 80 que aquesta vessant de la cultura rep l'impuls definitiu que l'aferma i el duu fins avui.

El llibre s'estructura en sis blocs clarament diferenciats. El primer s'ajusta principalment al títol del llibre, "Societat, joves i cultura popular als anys 80", de manera que vol retratar la realitat social de l'època, i ho vol fer de dalt cap a baix, és a dir, partint del marc nacional i confrontant-ho després amb l'escena local. El segon bloc pretén una breu i esforçada història de la gralla atesa la centralitat de l'instrument en el cos del llibre, i per tal de contextualitzar el bloc que seguirà. El tercer bloc es posa en el context dels inicis de la gralla a les comarques lleidatanes, romàntics inicis vistos des de lluny, i el quart bloc ja s'endinsa en la història anònima del grup de grallers de les Borges. Per acabar, i talment dos blocs al marge adreçats a la parròquia autòctona, es glossa el seguici festiu de les Borges i, més succintament, de les Garrigues, bo i aprofitant l'avinentesa de la temàtica general.

L'interès que pugui tenir el llibre rau a procurar claus per interpretar un fenomen de país, més centrat a escala del Principat, narrat i construït a partir d'un enfocament local i des del punt de vista d'una colla de jovent d'una petita i perifèrica capital de comarca. Vet aquí el subtítol "Vist i viscut pels Grallers Marfulls de les Borges Blanques". Un grup entre molts i tants com en van emergir en aquells anys, anys d'efervescència de la cultura festiva popular i tradicional esdevinguda en veritable nervi de la col·lectivitat. Uns anys plens de la il·lusió dels principis, de quan tot —o gairebé tot— estava per fer. Anys de canvis en l'univers simbòlic dels joves, anys en què es covaven els nous paradigmes i les noves majories socials. El llibre intenta reflectir la societat i el jovent d'un període anterior a l'actual partint d'un marc general i duent-ho al terror de noms anònims per al gran públic. Tot plegat, per contribuir a conèixer, entendre i quadrar el cercle d'on som avui i com s'hi ha arribat.

I ja fixats en la gralla... Més enllà del seu rol en el puixant món casteller, i en la seua condició d'instrument de carrer, als anys 80 del segle xx la gralla es recupera en llur vessant tradicional i, quasi al mateix temps, cobra una segona ànima en el vessant de l'animació. Després d'un llarg hivern, la gralla revifa però també, i gràcies a aportacions individuals i a un conjunt de factors que ho faciliten, es reinventa. Un instrument recuperat i reinventat, multiplica la nòmina de sonadors. A més a més, la seua empenta tibarà en pro de l'interès per altres instruments populars i tradicionals que, per idèntiques raons, havien caigut en desús a primers del segle xx, i propicia el sorgiment d'una generació de joves familiaritzats i sensibles a la música d'arrel. Àdhuc, la nova faisó de la gralla irradiada a aquell enfilall d'instruments en fase de rescat encara tindrà una segona i saludable derivada. La barrera entre gèneres musicals es torna porosa, de manera que instruments tradicionals i folk aconsegueixen penetrar en bandes i formacions de música, diguem-ne, moderna. Aquest concepte de música-fusió és un camí en bona part obert per la gralla, que, al cap del temps, seguirà els seus propis averanys.

Tot això passa, com s'ha dit, perquè el clima social de la jove democràcia adobava la creativitat i l'activisme de tota classe. Un d'aquests activismes, amb ganes d'expressar-se però faltat de canals, s'aferra a la tradició festiva. La cultura d'arrel, pel seu component de retorn a les essències i pel seu caràcter festiu i més lliure de complexos, en un període molt específic, esdevé canal d'expressió de les llibertats nacionals, una eina de transformació social, en definitiva. Normalment sense pretendre-ho i algunes vegades sí. El servei al país és un segon llegat de la cultura popular en general i, en particular, del món de la gralla.

En resum, el llibre se serveix d'un grup de grallers per fer abstracció d'un temps, un exercici de memòria i un retrat, parcial però cert, sobre una època recent però conceptualment llunyana i superada. El darrer món íntegrament material i físic, en el sentit d'una quotidianitat basada en les coses, obrant sobre el paper i pagada en efectiu. Un món per globalitzar, no del tot laic encara ni gaire consumista, bastant pretecnològic, i a tots els efectes predigital. Potser per les profundes transformacions que vindran després i per ser el final d'una cosmovisió diferent, és una dècada de frontera, més enllà que ençà, que avui genera certa nostàlgia i fascinació. Si més no, entre els qui, com jo mateix, hi vam transitar. Amb les ratlles que seguiran en deixo un testimoni, a manera de tribut. El llibre remet als joves, la música i la cultura popular, per mirar aquells anys... des d'un forat.

I. Societat, joves i cultura popular a Catalunya als anys 80

El panorama social i polític

L'any que es gesten els grallers de les Borges, el 1987, el desglaç de la Guerra Freda ha començat però el món encara s'explica per l'existència de dos blocs, els Estats Units i la Unió de Repúbliques Soviètiques, l'URSS. El Barça, en temps del Schuster, festeja els títols amb comptagotes i a falta d'alegries, aquell any, la secció de bàsquet guanya la Copa Korac. La italiana Sabrina triomfa amb el seu *hit*. L'any abans han passat moltes coses: el referèndum sobre la permanència d'Espanya a l'OTAN, el desastre de Txernòbil, la famosa frase "à la ville de..." de Samaranch; l'ingrés de l'Estat espanyol i Portugal a la Comunitat Econòmica Europea (CEE) i el consegüent trasbals sobre la pagesia. El 1987, fa dos anys que ha mort Salvador Espriu, tres que TV3 emet regularment, i Catalunya Ràdio quatre. I només fa cinc anys que a la majoria de cases hi ha arribat la televisió en color, a propòsit de la Copa Mundial de Futbol a Espanya. La Mary Santpere encara fa riure i el Joan Capri, amb el Dr. Caparrós, a depèn de qui el fa somriure, i a depèn de qui, partir-se. Als anys vuitanta, la caiguda del mur de Berlín no s'ensuma i els Jocs Olímpics de Barcelona es veuen lluny... A Barcelona no hi ha turistes. Ara, és la ciutat del disseny.

El president dels Estats Units, Ronald Reagan (1981-1989), i el president de l'URSS, Mikhaïl Gorbatxov (1988-1991), artífex de la Glàsnost i la Perestroika.

En l'àmbit econòmic, una sèrie de mesures de modernització im-

Signatura del tractat d'adhesió a la CEE, el 1985, per part de Felipe González i el llavors ministre d'Exteriors Fernando Morán, objecte d'innombrables acudits.

Un Telenotícies de TV3 de l'any 1984, amb dues de les primeres cares de la cadena, Lluís Diumaró i Àngels Barceló.

en una certa reindustrialització. A l'agitació del període, hi cal afegir el polèmic referèndum sobre la permanència d'Espanya a l'OTAN, el 1986. El no s'imposà a Euskal Herria i al Principat. En relació amb la prosperitat sostinguda i la pau social que es viurà als anys noranta del segle xx, els vuitanta es poden considerar una dècada convulsa.

Al Principat és l'època gloriosa de Convergència i Unió (CiU) i el pujolisme. El 1980 s'enceta la primera legislatura i s'inicia el desplegament del marc autonòmic amb l'escolarització en català i el bastiment dels mitjans públics de comunicació com a objectius estrella. Paradoxalment, aquestes dues eines necessàries duen a una simplificació de la llengua que, si bé per una banda foragita els barbarismes, per l'altra, esvaeix les formes dialectals i els parlars genuïns.

A escala municipal, el poder polític a Catalunya, excepcions a part, s'installa en el bipartidisme. És la Catalunya dual. CiU domina a comarques, i el Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE), a l'àrea metropolitana i les grans ciutats.

L'independentisme és marginal i fragmentat. El cert és que, tot partint de la militància antifranquista, a la segona meitat dels setanta havia aconseguit prendre cos sobre l'espai de l'esquerra, conformat com a moviment de base contrari als "pactes de la transició".

En els anys immediatament anteriors i posteriors a la mort del dictador les posicions dels actors polítics es movien entre el rupturisme i el reformisme. A la fi, seran les darreres les que s'imposin i en les aritmètiques de la nova olla política n'acaben emer-

pliquen un dur procés de reconversió industrial, el tancament d'empreses i fàbriques, l'aparició del concepte d'atur, desconegut fins llavors, i en conseqüència, protestes socials i vagues, molt nombroses entre 1985 i 1988. Altrament, amb l'entrada a la CEE, diverses marques estrangeres aterren a Catalunya atretes pels baixos salaris, i això repercuteix

El Mundalet, competició infantil que organitzà la Generalitat en paral·lel a la Copa del Món d'Espanya 82, donà un impuls determinant al futbol base.

Equip del Barça que guanya la Copa del Rei de 1988 contra la Reial Societat amb Zubizarreta, Julio Alberto, Gerardo, Migueli, Schuster, Roberto, Víctor, Calderé, Carrasco i Lineker (hi falten Urbano i Alexanko i hi sobra el Moratalla).

La Reial Societat que juga la dita final, amb el mític porter Arkonada i tres jugadors que van fitxar pels blaugranes a la temporada següent: López Rekarte, Bakero i Beguiristain. El planter basc nodreix el Barça que vindrà.

gint les posicions gradualistes. La cançons “Companys, no és això” (1978), “Cançó de Llibertat” i “Somniem” (1979) de Lluís Llach il·lustren l’enuig i el desengany dels qui van lluitar tant i s’esperaven més (amb ressonàncies directes al moment actual). L’autonomisme s’aposta al poder i l’esquerra independentista queda bandejada de la política institucional. Molts dels seus protagonistes reorienten la seua militància en el ram de la cultura. Això que passa a primers i mitjans dels vuitanta, ben segur que contribueix a l’auge de la cultura en general i la impregna d’un major compromís nacional.

Malgrat l’onada autonomista i les congènites dificultats d’un pensament minoritari, el 1981 la Crida a la Solidaritat, organització de defensa de la llengua catalana i els drets nacionals, havia omplert el Camp Nou amb el lema “Som una nació”. Ben segur que l’èxit també s’explicà com a reacció al soroll de sabres que mesos abans havia suposat l’intent de cop d’estat perpetrat per Tejero, el 23-F.

Anys més tard, el 1985, la mateixa Crida congregà deu mil persones en una altra inesperada exhibició de força. De fet, entre 1985 i 1986, l’independentisme polític aconsegueix per fi aglutinar-se. Ho fa al voltant del Moviment de Defensa de la Terra (MDT). Això sí, som en plena “basquitis”, és a dir, l’emmirallament amb la causa basca. Fins al punt que a les prime-

Dos-cents alumnes de l'institut van manifestar-se per les Borges i tallar la carretera N-240 el 21 de gener de 1987, en un context de mobilització estudiantil a tot l'Estat. Foto AIJV.

Les dues cares de la Catalunya dual: Jordi Pujol, president de la Generalitat (1980-2003), i Pasqual Maragall, alcalde de Barcelona (1982-1997).

Jordi Pujol arribant a la inauguració de l'Escola Agrària de les Borges, amb l'helicòpter groc, icona de l'època, 1984. Foto Escola Agrària.

res eleccions europees, al maig de 1987, Herri Batasuna recapta quaranta mil vots al Principat. Sembla que la reivindicació de les llibertats plenes comença a prendre volada. Però tot és molt fràgil i el mateix 1987 les tensions internes fracturen l'MDT en dues faccions, l'MDT-IPC i l'MDT-PSAN. Al juny, ETA perpetra l'atemptat d'Hipercor. El guió fa un nou gir i la causa es torna a estovar per una bona temporada. Tres mesos després, un atemptat mortal de Terra Lliure a les Borges Blanques té un efecte encara més afeblidor. Al Principat, de resultes d'aquests fets, es reforça l'autonomisme, i l'estratègia de la lluita armada perd pràcticament tot el suport social (a diferència d'Euskadi, on es perllongarà anys). L'independentisme ha de recomençar. Al tombant final de la dècada, el 1989, un partit amb representació parlamentària, Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), incorpora la independència com a objecte polític.

Capçalera del diari Avui, l'únic en català d'àmbit nacional de l'època.

PAÏSOS CATALANS

AVUI, dissabte, 16 de febrer del 1985

Ahí, a Barcelona, marxa convocada per més de 150 entitats

Deu mil persones es manifestaren en silenci contra la tortura

Jon Idígoras, Lluís Llach i Marina Rossell, al capdavant

R.V.
Barcelona.— Unes deu mil persones van participar ahir a Barcelona, en la manifestació cívica i silenciosa contra la tortura i la llei antiterrorista, convocada per més de cent cinquanta entitats catalanes. Al capdavant de la manifestació, hi anava una pancarta que deia «No a la tortura» i a la primera fila hi havia representants de la Crida a la Solidaritat, el diputat d'Herri Batasuna Jon Idígoras, Lluís Llach, Marina Rossell, l'ex-director general de Seguretat Ciutadana de la Generalitat Miquel Sallarés, el president de Justícia i Pau, Joan Gomis, el director de cinema Antoni Ribas, Magda Oranich, Félix Cucurull, Ricard Ballester, Pere Major, de la Unió del Poble Valencià, així com altres dirigents d'entitats cíviques i culturals catalanes. A la manifestació hi havia els extingits per presumpta implicació en Terra Lliure, Josep Lluís Rovira, alliberat abans d'ahir, i Enric Pascual, així com alguns familiars de Montserrat Tarragó i Carles Sastre juntament amb membres dels Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans. La manifestació es va iniciar a un quart de nou del vespre al Portal de l'Àngel i pel carrer Fontanella anà fins a la ronda

La marxa de milers de persones es féu sense incidents i en silenci

de Sant Pere i passeig de Lluís Companys, on es va dissoldre. Durant tot el recorregut no es va cridar cap consigna, ja que la convocatòria deia que era una manifestació silenciosa. Al final del recorregut es cantaren «Els segadors». Darrera d'aquesta primera columna de manifestants, hi participaren també

altres col·lectius que cridaren diversos eslògans independentistes i a favor de Terra Lliure.

Dins aquest grup, cinc encaputxats van enarborar durant uns moments una pancarta a favor de Terra Lliure.

En cap moment de la manifestació no es produí cap incident, i tampoc no hi féu acte

de presència la policia. Els partits polítics no parlamentaris hi participaren de manera oficial, si bé entre els manifestants hi havia diversos militants del PSUC, Convergència i Esquerra Republicana. Portaven pancartes els partits Entesa per l'Esquerra, la LCR i els Comitès de Solidaritat amb els Patriotes Catalans.

La manifestació de la Crida del 1985 a la secció de Països Catalans de l'Avui, l'únic diari que es feia mig ressò del moviment lliuredeterminista.

Ser jove als vuitanta

Els joves nascuts entre els seixanta i els setanta, aquells que, a grans trets, van viure l'adolescència als vuitanta, són anomenats *generació X*, *boomers* o fills del *baby boom*. És un concepte, més cultural que demogràfic, encunyat a Anglaterra per enquadrar una sèrie de conductes que trencaven amb les pautes i els costums anteriors: allunyar-se de la religió, blasmar la monarquia, tenir relacions sexuals abans del matrimoni, contradir els pares... Professionalment, són els que comencen a trencar la continuïtat

dels oficis familiars i a acudir a la universitat d'una manera més generalitzada. Familiarment, és la generació que posa pes sobre la família nuclear respecte a la família extensa. Es pot considerar que ha estat una generació pont: creixen al carrer i en blanc i negre, i assoleixen la maduresa en un món divers i digital.

Als vuitanta, ser jove, adolescent o nen responia a uns codis més o menys coneguts i normalitzats. Més enllà del marc escolar, es fa vida al carrer. Allà s'hi juga, allà s'hi adquireix autonomia i allà un s'hi socialitza, al marge de tuteles gaire directes. Autonomia també potenciada per la sonada irrupció de la bicicleta infantil com a objecte de consum de masses, que compareix en aquest segment d'edat de manera universal i eixampla els topants.

A la graciosament anomenada *escola del carrer*, per a bé, i a vegades per a mal, preval una certa selecció natural. El carrer també té els seus, de codis, i entre aquests, uns horaris compartits. El que arriba de l'exterior, bàsicament és a través de la televisió i també ve bastant codificat: hi ha un, dos o tres canals, i per tant, els referents televisius són semblantment compartits. La programació infantil té una franja horària molt restringida. Per tant, tothom veu els mateixos dibuixos i les mateixes sèries. I fa les mateixes col·leccions de cromos. I té els mateixos joguets que tothom veu als mateixos anuncis: el Cinexin, l'Exin Castillos, l'Scalextric, el Tente, el Mecano, el Geyperman, el Madelman. I no gaires més, a part de les nines. Amb la globalització encara lluny de completar-se a l'escala quo-

A finals dels anys 70 se socialitza la bicicleta infantil com a bé de consum.

Les col·leccions de cromos que es donaven amb la compra de iogurts Danone eren molt populars.

“Anar a la fruita” a collir peres o pomes a l’estiu era una pràctica estesa. Banc, palot i galleda. Qui portava les galledes, no es podia encantar gaire. Foto ART.

tidiana, la manera de vestir sols distingeix entre gènere bo i gènere dolent, roba de mudar i roba de no mudar. Les omnipresents “marques” d’avui quedaven recloses a l’àmbit estricte de la pràctica esportiva.

I com que la canalla i el jovent, dit simplificadament, s’organitzen el seu temps i no hi ha la necessitat d’ocupar-los les hores, encara no s’ha forjat el concepte d’activitat extraescolar. Certament, n’hi ha que van a repàs o a futbol, i algun a anglès o a dibuix. L’escolarització obligatòria és fins als 14 anys, quan s’acaba vuitè: qui opta per estudiar se’n va a fer batxillerat, els dits BUP i COU; qui opta per treballar, se’n va cap a l’anomenada FP, la formació professional. Anar a la universitat deixa de ser cosa de quatre, però encara hi ha qui plega als 14 anys i es posa a treballar. De fet, sigui quin sigui el cas, a aquesta edat és ben comú de començar a anar al jornal a l’estiu: a collir fruita, a fer de cambrer, a ajudar al negoci familiar, entre altres. Dissabtes al matí inclosos. No val a badar, als 14 ja pots portar moto, una “quaranta-nou”. També amb aquesta edat, la immensa majoria procedeix al tercer sagrament, la confirmació, tot partint de la base que haver fet la comunió entra en la més absoluta normalitat, sense gaires més plantejaments. És evident que els 14 són un marcadore cap a l’adolescència i, per als menys privilegiats, un estadi preadult.

Als 18 ve un altre tall, el pas d’adolescent a jove. Els nois van a fer el servei militar obligatori, la “mili”. I tothom qui pot, això no ha canviat tant —si més no al món rural—, es treu el carnet de cotxe. I els qui han tirat cap a una FP comencen a treballar. L’atur juvenil encara és una entelèquia.

Un objectiu habitual de treballar a l'estiu era estalviar per comprar una quaranta-nou, una moto amb motor de 49 centímetres cúbics. La Gimson anava a part, era per anar al tros o a l'hort, tot i que en dèiem Gimson "paleta".

Als vuitanta són molts els joves que encara no tenen telèfon a casa. I ja no diguem el que falta perquè es generalitzin els ordinadors. Un senyal: al primer ple municipal de les Borges de 1987, se sotmet a votació la compra d'un ordinador, i s'acorda... amb dos vots en contra! La paraula *informàtica* entra en circulació i apareixen els primers ordinadors domèstics o "computadores" en llenguatge del moment: l'Spectrum, el Commodore, l'Amstrad o el Macintosh, precursor d'Apple, que als Frares se'n van comprar dos amb la contribució dels pares. Però en general s'estudia mecanografia per tenir agilitat amb la màquina d'escriure, i així i tot, la paraula escrita encara és el mitjà preferent per comunicar-se. Familiars, amics i amigues s'envien cartes i postals... i tant o més les esperen. Els sobres i els segells són fungibles quotidians. S'escolta la ràdio, i la música, a casa o al cotxe, se sent al radiocasset. Tocabiscos pocs. La paraula *immigrant* encara és per designar les persones arribades de regions espanyoles vint anys enrere. Per molt proper que sembli en el temps, tot i que es fa referència sovint al terme *societat de consum*, aquesta tot just es comença a desplegar. En realitat, encara predomina la reutilització, la reparació i els sargits. Les coses i els objectes tenen una segona vida, una tercera, una quarta... En l'ambient encara es respira l'austeritat que van viure les generacions precedents. I, amb aquesta, una interiorització bastant horitzontal de la cultura de l'esforç, del valor de la feina i del "complir". Per ser algú de profit cal ser "complidor".